

Юрченко В.І. Проблеми соціалізації дітей і молоді в умовах інформаційної війни

orcid.org/0000-0003-4378-9841

Юрченко В.І., доцент кафедри психології та педагогіки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, кандидат психологічних наук, доцент, м. Київ.

Постановка проблеми

У сучасному суспільстві все більшу роль у житті кожної людини, становленні і розвитку її особистості відіграє інформаційний простір, в якому вона перебуває. Поряд із традиційними каналами отримання інформації (міжособистісне спілкування, освіта, книги, ЗМІ тощо) з'явилися нові інтерактивні (мережа Інтернет, Smart-ТБ, мобільна телефонія тощо), які можуть у режимі реального часу взаємодіяти з користувачами. Ці інформаційно-комунікативні технології «забезпечують людині змогу стати активним суб'єктом сучасного інформаційного простору, а звідси і соціалізаційні можливості» [5, с. 331].

Проте вплив нових медіа на соціалізацію сучасної людини є неоднозначним, адже має як позитивні, так і негативні наслідки. Особливо це є актуальним в умовах гібридної війни російського агресора проти України.

Стан опрацювання проблематики

Різні аспекти інформаційної війни в сучасних умовах досліджують українські вчені та працівники мас-медіа: Ю. Бабенко, О. Джолос, Б. Ковалевич, Г. Почепцов, Є. Скулиш, В. Хорошко, Ю. Хохлачова, О. Устінов, С. Шпилик та ін. В аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень представлені результати вивчення інформаційних викликів гібридної війни (2016 р.) На базі Дитячого центру «Генерація UA» у м. Северодонецьку проведений круглий стіл: «Діти, що постраждали від війни на сході України: проблеми формування нового покоління та шляхи їх вирішення» (жовтень 2017 р.)

Психолого-педагогічні аспекти соціалізації особистості дітей і молоді в сучасному інформаційному суспільстві досліджують Н.Ляшенко, В. Медведєва, О. Петрунько, М. Пірен, Т. Прохоренко, А. Тадаєва та ін. Дослідження О. Радзівської присвячено проблемі негативних інформаційних впливів на дитину в Україні в умовах збройного протистояння. Український інститут дослідження екстремізму представив результати дослідження проблем дитинства в Україні за умов військової агресії «Діти війни» (2015 р.)

Мета дослідження

Мета дослідження: окреслити проблеми соціалізації дітей і молоді в умовах інформаційної війни в Україні.

Виклад основного матеріалу

Мета інформаційної війни – «зміна існуючої моделі поведінки для досягнення переваги над протилежною стороною і контролю її інформаційного простору». Для цього використовуються технології «маніпуляції свідомістю, замовчування інформації, перенасичення інформацією, підміна фактів» [7, с. 186].

Діти завжди виступали і суб'єктом, і об'єктом інформаційної складової гібридної війни. Жодна війна не обійшлась без твердження про те, що «вороги гвалтують жінок та вбивають дітей» [1, с. 14]. Проте сьогодні під час російської агресії в Україні ворожа пропаганда особливо націлена на дітей та їх батьків. Наприклад, в російських ЗМІ з початку анексії Криму та окупації частини території на сході України тиражувалися такі фейкові «новини»: «Розп'ятий хлопчик у Слов'янську!», «Хлопчик-мішень для Збройних сил України!», «Кров російських немовлят!», «Свободу синичкам, смерть – снігурам!» та ін. Російське телебачення і ЗМІ

бойовиків систематично поширюють неправдиву інформацію про те, що нібито ЗСУ цілеспрямовано обстрілюють цивільні помешкання, дитячі садки і школи в окремих районах Донецької і Луганської обл. Спеціально для дітей створюються українофобські мультфільми (наприклад, «*Спасенное рождество*»), а на окупованій території видається дитячий журнал «*Вежливые человечки*» тощо.

І це не випадково, адже ворог розуміє, що «Діти – сакральна, священна категорія для українців» [1, с. 7]. Так, наприклад, у дослідженні «Код нації» (І. Павлюк, В. Рибась, О. Рогожа) виявлено, що «буквальні алгоритми, цінності, моделі поведінки – все це українці закладають у дітей, зберігають у них і передають через них у наступні покоління» [3]. Саме в дітях закладені ті національні коди, які протягом багатьох віків протистояли всім спробам розмити національну ідентичність української нації.

Інформаційна війна негативно позначається на соціалізації дітей і підлітків. Під соціалізацією ми розуміємо «процес і результат засвоєння й активного відтворення індивідом установок, цінностей, ролей, очікувань, які властиві певній культурі або соціальній групі» [4, с. 178].

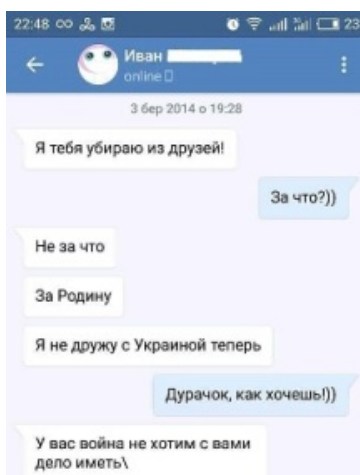
«Соціалізація – процес, за допомогою якого культура передає людям свої переконання, звичаї, звички і мову» [6, с. 85].

У дитячому і юнацькому віці діють всі основні механізми соціалізації:

- прийняття та засвоєння нових соціальних ролей;
- соціально-рольова ідентифікація;
- наслідування як відтворення поведінки і діяльності, досвіду людей;
- інтеріоризація оцінних ставлень батьків, педагогів та ровесників;
- орієнтація на соціальні очікування старших та однолітків;
- порівняння себе з іншими людьми;
- навіюваність і конформізм та ін.

Які ж виникають проблеми соціалізації дітей і молоді в умовах інформаційної війни?

- Різні джерела соціалізації, які спрямовані на формування діаметрально-протилежних цінностей у дітей та молоді [1, с. 43]: патріотичне та громадське виховання у школах – ворожа антиукраїнська пропаганда – культ агресії та насилля в українських ЗМІ – песимістичні настрої, роздратування та негармонійні стосунки в сім'ї тощо.
- Викривлення системи поглядів на життя, формування серед дітей і молоді окупованих територій уявлення про «героїзацію війни», актуалізація радянської цінності «діти-герої», закріплення негативного ставлення до «ворогів» - захисників територіальної цілісності і незалежності України. Особливо ускладненою буде реінтеграція в українську систему цінностей тих дітей, які втратили у збройному конфлікті своїх батьків-колаборантів [1, с. 13].
- «Інформаційний фон гібридної війни близький до панічного, а тому постійно гіперболізує загрози безпеці... Стан перманентної загрози призводить до того, що людська психіка постійно перебуває у пороговому стані» [1, с. 6]. Через це в дітей процеси збудження переважають над процесами гальмування, що виявляється в гіперактивності, неконтрольованості своїх дій і поведінки.
- У дітей формується фрагментований у часі світогляд: щасливе безтурботне «вчора» до війни – трагічне загрозливе «сьогодні» в умовах війни – невизначене тривожне «завтра» після війни.
- Руїнується раніше сформована система міжособистісних стосунків. Взаємини, які до війни були дружніми і навіть родинними, часто стають ворожими. (Наприклад, із діалогу в соціальній мережі між росіянином-третьокласником і його родичкою - українською дівчиною: «*Я тебя убираю из друзей!*» - «*За что?*» - «*Не за что. За Родину. Я не дружу с Украиной теперь. У вас война. Не хотим с вами дело иметь*»). «Російська пропаганда, активно маніпулюючи дитячою свідомістю, цінності любові до батьківщини замінює ксенофобією» [2, с.10].

- Частина дітей-переселенців вимушена проживати за межами звичного свого середовища, часто у розбитих сім'ях, коли хтось із членів родини з різних причин залишився на окупованій території. Це ускладнює адаптацію до нових умов життя, дітям і молоді важко інтегруватися з новим соціальним оточенням (поширення «мови ворожнечі», залякування, цькування місцевими дітьми, які пережили жах війни («Сепар», «Забирайся додому» тощо).
- Деформується сформована раніше модель моральної поведінки. На окупованих територіях «патріотичне виховання» дітей здійснюється в дусі ненависті до України, розширюється моральна межа дозволеного – виправдовується агресія щодо «чужих», прищеплюється звичка до насилля (бойовики навчають дітей стріляти зі зброї, створюють дитячі організації воєнізованого типу) [1, с. 11].
- Війна «дискредитує норми моралі мирного життя, норми права, компроміс та діалог як засіб досягнення цілей» [2, с. 6]. Виникає реальна загроза втрати дітьми позитивних життєвих орієнтирів, власного ідеалу, що породжує стрес і фрустрацію, спричинює девіантні форми поведінки.

Висновок

Соціалізація особистості українських дітей і молоді сьогодні відбувається в умовах гібридної війни, яка має деструктивну інформаційну складову. Через це потрібна дієва стратегія інформаційної політики держави, спрямованої на протидію ворожій пропаганді, подолання гуманітарного розриву між українськими громадянами, що проживають по різні боки лінії розмежування між тимчасово окупованою і контрольованою територіями України, формування цінностей громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Дитинство в умовах війни. – К.: Український інститут дослідження екстремізму, 2015. – URL:<http://uire.org.ua/wp-content/uploads/2016/08/Batki-i-diti.pdf> (дата звернення: 22.02.2018).
2. Діти війни (дослідження проблем дитинства в Україні за умов військової агресії). – К.: Український інститут дослідження екстремізму, 2015. – URL: <http://uire.org.ua/doslidzhennya/1738/> (дата звернення: 22.02.2018).
3. Код нації – в дітях. – URL: <http://kanalukraina.tv/ua/news/kod-nacijiu-dityah> (дата звернення: 22.02.2018).
4. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: Навч. посіб. 2-ге вид. – К.: Каравела, 2014. – 344 с.
5. Тадаєва А.В. Особливості соціалізації людини в сучасному інформаційному просторі / А.В. Тадаєва // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – 2013. – Вип. 17(2). – С. 329-337. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2013_17%282%29__38 (дата звернення: 22.02.2018).
6. Чалдини Р., Кенрик Д., Нейберг С. Социальная психология: Пойми себя, чтобы понять других! – СПб.: прайм-Евроснак, 2002. – 336 с.

7. Шпилик С. Інформаційна війна, пропаганда та PR: такі схожі й такі різні / С. Шпилик // Галицький економічний вісник. – Тернопіль : ТНТУ, 2014. – Том 47. – № 4. – С. 178-188.

Джерела та автори статті

Юрченко В.І. Проблеми соціалізації дітей і молоді в умовах інформаційної війни *Джерело:* <http://www.psyh.kiev.ua/index.php?oldid=18698> *Автори:* V.yurchenko

Джерела, ліцензії та редактори зображень

Файл:Дружбі геть Иван.jpg *Джерело:* http://www.psyh.kiev.ua/index.php?title=Файл:Дружбі_геть_Иван.jpg *Ліцензія:* невідомо *Автори:* V.yurchenko